

ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТНОЇ СТРУКТУРИ БАСЕЙНУ РІЧКИ СУЛИ

Проведення ландшафтознавчих досліджень визнається необхідною та обов'язковою умовою раціонального природокористування на певних територіях та при створенні й функціонуванні регіональної екомережі. Особливо це актуально в Україні, де завдяки високій техногенній трансформованості та порушеності ландшафтів, останні зазнали суттєвої деградації й деструкції. Серед географів, що займаються проблемами природоохоронного ландшафтознавства [2], вже сформувалася думка про безперспективність поелементного збереження компонентів ландшафтів, оскільки кожен з них не може існувати поза будь-яким іншим компонентом земної природи та їхньою структурно-функціональною цілісністю – ландшафтом.

У зв'язку з цим, набуває актуальності проблема регіональних ландшафтознавчих досліджень, без яких проєктовані заходи по створенню екомережі будуть позбавлені низки принципів, навіть вирішальних організаційних заходів. З іншого боку, варто погодитися з думкою [1] щодо недостатньої загальної ландшафтознавчої вивченості обраної нами території дослідження.

Загальна площа басейну річки Сули 19600 км². В межах Сумщини розташовано 4440 км² або 22,65% від загальної площі басейну (рис. 1), а на території Полтавської області – 15160 км². Значна як для такої відносно короткої річки площа басейну річки досягається завдяки великій кількості приток. Їх нараховується 372, сумарною довжиною 1701 км.

Ландшафтна структура басейну р. Сули характеризується закономірною зміною різних типів місцевостей: заплавної, надзаплавний піщано-боровий, напдзаплавний лесово-терасовий, вододільний широко хвилястий (древньобалочний), вододільний плоский або полого хвилястий (плакорний), вододільний долинно-балочний (увалистий). Менше поширені прирічкові (схиліві) типи місцевості.

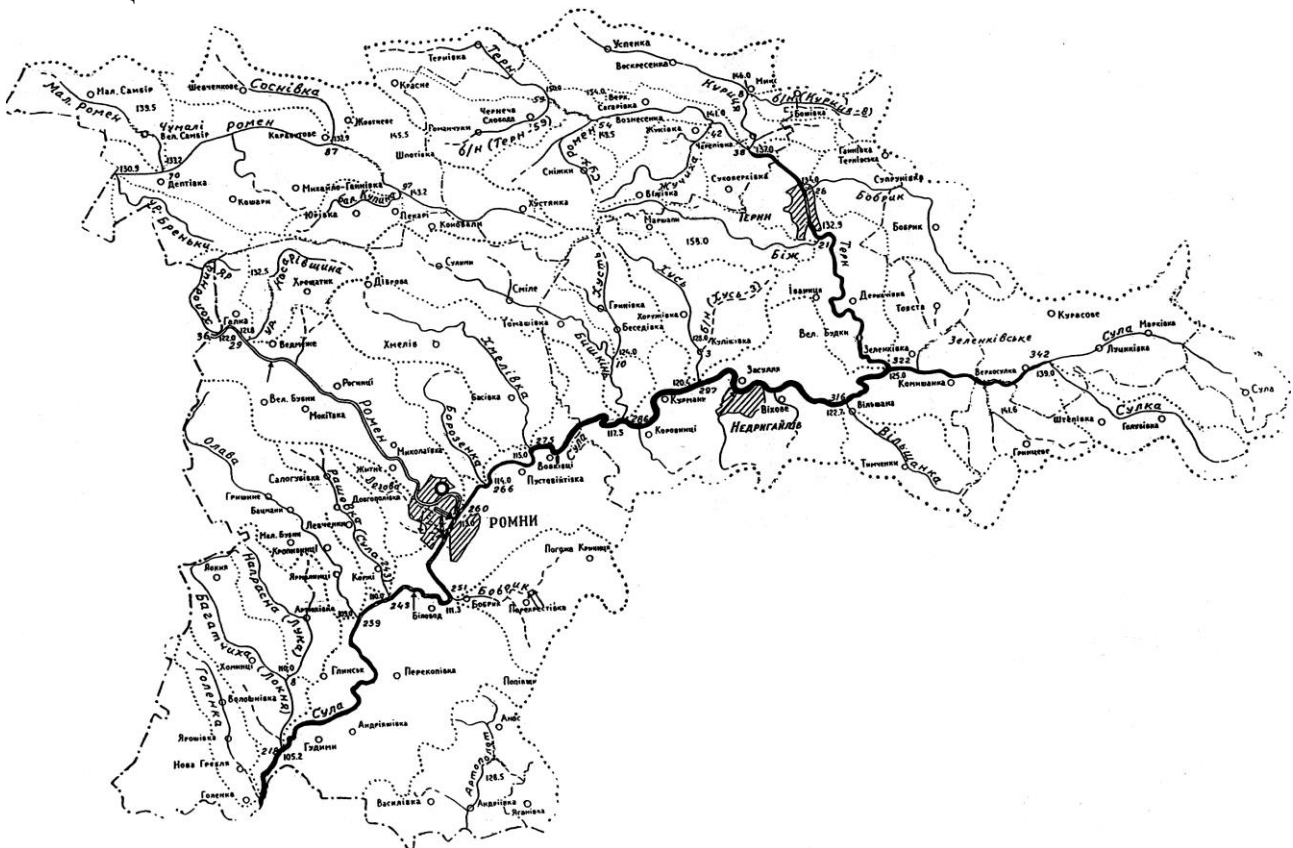

Рис. 1. Басейнова система р. Сули (в межах Сумської області)

Регіональні географічні дослідження України та суміжних територій

Кожен з наведених типів місцевостей включає в себе велику кількість дрібних природних комплексів – урочищ, які найчастіше зустрічаються групами, утвореними під впливом тих чи інших домінуючих фізико-географічних процесів (табл. 1).

Таблиця 1.

Кадастр ландшафтів території дослідження

Типи місцевості	Урочища
Долинні ПТК (ландшафти)	
<i>I. Заплавно-долинний</i>	1. Прируслової заплави з гідрофітною рослинністю на лучних глибоко-слабосолонцюватих ґрунтах; 2. Прируслової заплави з гідрофітною та мезофітною рослинністю та незначними лісовими масивами і чагарниками на лучних поверхнево- і глибоко-слабосолонцюватих ґрунтах; 3. Центральної заплави з лучною, лісовою та чагарниковою рослинністю на лучних слабо солонцюватих та лучно-болотних ґрунтах; 4. Центральної заплави з мезофітними злаками та бобовими на лучних і лучно-чорноземних ґрунтах; 5. Центральної заплави під забудовою на лучно-чорноземних ґрунтах; 6. Притерасної заплави з гідро- та гідрофітною рослинністю на лучно-болотних та болотних слабо солонцюватих ґрунтах; 7. Старичних озер на лучних слабо солонцюватих та лучно-болотних солонцюватих ґрунтах під гідро- та гідрофітною рослинністю, меліорованих.
<i>II. Надзаплавний піщано-боровий</i>	8. Борової тераси, штучно заліснені сосною звичайною на дерново-підзолистих піщаних ґрунтах; 9. Борової тераси під лучною рослинністю на дерново-оглеєних піщаних ґрунтах; 10. Борової тераси під агроценозами на чорноземах вилугуваних супіщаних; 11. Борової тераси під лучною рослинністю та чагарниками на дерново-слабо- і середньо підзолистих глинисто-піщаних ґрунтах; 12. Борової тераси під забудовою на дерново-підзолистих ґрунтах; 13. Борової тераси з еоловими зниженнями на дерново-оглеєних ґрунтах, заболочені.
<i>III. Надзаплавний лесово-нижньотерасовий</i>	14. Лесової тераси під листяними лісами на сірих та темно-сірих опідзолених ґрунтах; 15. Лесової тераси під лучно-степовою рослинністю на місці зведених лісів на сірих та темно-сірих опідзолених ґрунтах; 16. Лесової тераси під забудовою на місці зведених широколистяних лісів на сірих та темно-сірих опідзолених ґрунтах; 17. Лесової тераси під агроценозами та забудовою на чорноземах глибоких малогумусних; 18. Вирівняного розораного степу під агроценозами на чорноземах глибоких малогумусних; 19. Знижень лесових терас з лучною різнотравною рослинністю на лучних та лучно-чорноземних ґрунтах.
<i>IV. Давньо-(верхньо-) лесово-терасовий</i>	20. Полого-схилових розораних давніх лесових терас під агроценозами на чорноземах глибоких малогумусних слабозмитих; 21. Байрачних лісів на чорноземах опідзолених слабо- та середньозмитих; 22. Розораних лесових терас під агроценозами забудовою на чорноземах реградованих слабо змитих; 23. Давніх балок під лучно-степовою рослинністю на чорноземах глибоких мало гумусних середньозмитих.
Схиліві ландшафти	
<i>V. Схилівий</i>	24. Кленово-липових дібров на сірих та темно-сірих опідзолених слабозмитих ґрунтах; 25. Злаково-різнотравних луків на місці зведених широколистяних лісів на чорноземах опідзолених середньо змитих; 26. Діючих яружних урочищ та штучно заліснених схилів балок на темно-сірих опідзолених середньо змитих ґрунтах та чорноземах опідзолених сильнозмитих з виходами корінних порід;
Вододільні ландшафти	
<i>VI. Межирічний давньо-</i>	27. Міжбалкових вододілів під агроценозами на місці степів та зведених лісів на чорноземах глибоких малогумусних карбонатних та вилугуваних; 28. Давніх балок з лучно-степовою рослинністю на чорноземах глибоких слабозмитих; 29.

Регіональні географічні дослідження України та суміжних територій

<i>балочний</i>	Рідко заліснених балок на чорноземах глибоких малогумусних слабозмитих; 30. Міжбалочних вододілів під лучно-степовою рослинністю на чорноземах глибоких мало гумусних слабозмитих; 31. Штучно заліснених міжбалочних вододілів на чорноземах глибоких слабо- і середньо змитих; 32. Міжбалочних вододілів під забудовою на чорноземах глибоких малогумусних; 33. Яружних урочищ на чорноземах глибоких малогумусних сильно змитих з виходами корінних лесових порід; 34. Нагірних дібров на темно-сірих опідзолених ґрунтах; 35. Заліснених та безлісних балок на чорноземах опідзолених слабо- та середньозмитих та темно-сірих опідзолених середньо змитих ґрунтах; 36. Широкохвилястого розораного вододілу із суфозійними западинами.
<i>VII. Ме- жирічний давньо- долинний</i>	37. Розораних придолинних схилів на чорноземах глибоких малогумусних змитих під агроценозами; 38. Розораних вологих луків під агроценозами на чорноземах глибоких малогумусних та чорноземах намитих на лесовидному делювії і лучно-чорноземних глибоко-солонцюватих ґрунтах; 39. Вологих луків під лучно-степовою рослинністю на лучно-чорноземних поверхнево-слабосолонцюватих ґрунтах на делювіальних відкладах; 40. Заліснених балок з вербою та кленом на чорноземах глибоких малогумусних слабо- та середньозмитих.
<i>VIII. Ме- жирічний плакорний</i>	41. Рівних вододілів з чорноземами потужними малогумусними під агроценозами; 42. Розораних рівних вододілів з сірими лісовими ґрунтами під культурною рослинністю.

Дослідження особливостей ландшафтної структури басейнової системи р. Сули, яке передують різним, у т.ч. ландшафтно-природоохоронним студіям, відіграють важливу роль у науковому обґрунтуванні формування, забезпечення функціонування та оптимізації екологічних мереж при новій стратегії охорони ландшафтного та біологічного різноманіття, яка відповідає концепції збалансованого розвитку. Останнього неможливо досягти без ландшафтної характеристики території, яка розкриває її морфологічну структуру, взаємозв'язок і напрямки сучасного розвитку природних комплексів, що її складають. Детальні ландшафтні карти можуть бути використані спеціалістами різних установ для розв'язання цих задач. Картування і стаціонарне вивчення ландшафтів від виду і нижче до рівня місцевостей і урочищ, дозволять повніше врахувати специфіку місцевих природних умов для забезпечення виконання принципу превентивності природоохоронних заходів.

Література:

1. Маринич О.М. Наукові засади дослідження ландшафтного різноманіття України // Проблеми ландшафтного різноманіття України. – 3б. наук. праць. – К., 2000. – С. 11-16.
2. Фаріон Ю.М., Чехній В.М. Ландшафтознавчі аспекти створення екомережі України // Укр. геогр. журн. – 2004. – №3. – С. 36-43.